

HRVATSKA POLJOPRIVREDA U ZAJEDNIČKOJ POLJOPRIVREDNOJ POLITICI EUROPSKE UNIJE: SADAŠNJOST I SUTRAŠNJICA

CROATIAN AGRICULTURE IN THE COMMON AGRICULTURAL POLICY OF THE EU – TODAY AND TOMORROW

ŽAKLINA JURIŠIĆ

UDK/UDC 631(497.5)
Prethodno priopćenje /
Preliminary communication
Primljeno / Received: 14. 11. 2013.
Prihvaćeno / Accepted: 18. 11. 2013.

Unatoč mogućnostima (resursi i klima), Hrvatska svojom domaćom proizvodnjom ne pokriva vlastite potrebe u primarnim poljoprivrednim proizvodima, niti u proizvodima prehrambeno - prerađivačke industrije. Usporedbom glavnih poljoprivrednih strukturnih i ekonomskih pokazatelja Hrvatske i članica EU-a može se generalno zaključiti o lošim rezultatima domaće poljoprivrede koji u konačnici generiraju nekonkurentan proizvod ili nedostatak proizvoda.

Pojedini pokazatelji izravno ukazuju na slabe točke kojima bi se poljoprivredna politika trebala žurno pozabaviti ukoliko se želi održati sektor i bolje pozicionirati na europskoj sceni – nedostatna ekonomija obujma, neodgovarajuća struktura proizvodnje, niski prinosi kod većine gospodarstava, visoki troškovi proizvodnje, problematičan plasman proizvoda.

Mehanizmi Zajedničke poljoprivredne politike odgovaraju potrebama i nude rješenja za rješavanje problema hrvatske poljoprivrede i ruralnih područja mjerama ruralnog razvoja, no uspjeh će ovisiti o administrativnim kapacitetima središnje administracije, lokalne administracije i ustanova u poljoprivredi te konačno interesu i financijskim kapacitetima potencijalnih korisnika.

Ključne riječi: *hrvatska poljoprivreda; poljoprivreda u Europskoj uniji; reforma hrvatske poljoprivrede*

1. Hrvatska i EU poljoprivreda / Croatia and EU agriculture

Ulaskom u EU Hrvatska se pridružila zajednici od 14 milijuna poljoprivrednih proizvođača koji zajedno sa zaposlenima u prehrambenom sektoru čine 7 % ukupne EU zaposlenosti i generiraju 6 % EU bruto domaćeg proizvoda. U

svjetskoj trgovinskoj velesili - je druga na svjetskoj ljestvici po izvozu poljoprivredno - prehrambenih proizvoda EU je druga na svjetskoj ljestvici (114 milijardi € u 2012. godini), dok je po uvozu na prvom mjestu (102 milijarde € u 2012. godini).

Uspoređujući se s EU-om, hrvatska poljoprivreda ostvaruje vrlo skromne rezultate, kako u pogledu strukturnih i proizvodnih pokazatelja tako i u pogledu ekonomskih pokazatelja. Razina udjela Hrvatske u EU za većinu glavnih općih pokazatelja ne prelazi 2%, što je prikazano u *Tablici 1*.

Tablica 1. Glavni pokazatelji hrvatske i EU poljoprivrede.

Pokazatelj	udio RH u EU (%)
Vrijednost proizvodnje	0,7
Bruto dodana vrijednost	0,8
Poljoprivredna gospodarstva	1,9
Radna snaga	1,9
Korišteno poljoprivredno zemljište	0,8
Stoka (UG)	0,8
Izvoz iz EU-a	0,8
Uvoz u EU-a	0,2

Izvor: EUROSTAT; Obrada autora

Hrvatska je neto uvoznica poljoprivredno - prehrambenih proizvoda – u 2012. godini prisutna je negativna bilanca veličine 0,94 milijarde USD. Unatoč mogućnostima (resursi i klima), Hrvatska svojom domaćom proizvodnjom ne pokriva vlastite potrebe u primarnim poljoprivrednim proizvodima u proizvodima prehrambeno - prerađivačke industrije. Promatrajući strukturu vanjsko - trgovinske razmjene poljoprivredno - prehrambenih proizvoda RH, izvoz iz RH u EU čini 42 % ukupnog RH izvoza, a uvoz u RH iz EU čini čak 67 % ukupnog RH uvoza. Pregled izvoza i uvoza poljoprivredno - prehrambenih proizvoda prema ekonomskim grupacijama zemalja dan je u *Tablicama 2. i 3.*

Tablica 2. Izvoz poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda prema ekonomskim grupacijama zemalja (USD).

Zemlje	Izvoz 2011.	Izvoz 2012.	Udio 2012. (%)	2012./2011.
Ukupno	1,560,126.031	1,592,554.903	100,0	102
CEFTA	703,346.141	709,291.885	44,5	101
EU (27)	641,039.329	667,633.181	41,9	104
EU (15)	352,142.907	353,096.702	22,2	100

Zemlje	Izvoz 2011.	Izvoz 2012.	Udio 2012. (%)	2012./2011.
EU (12)	288 896 422	314 536 479	19,8	109
Ostale azijske zemlje	95,455.475	89,878.974	5,6	94
OPEC	21,628.622	39,139.219	2,5	181
Ostale američke zemlje	27,471.925	28,790.289	1,8	105
Ostale europske zemlje	27,109.697	28,308.814	1,8	104
Ostale afričke zemlje	27,110.486	12,103.159	0,8	45
Oceanijske zemlje	10,114.660	10,983.292	0,7	109
EFTA	6,849.696	6,426.090	0,4	94

Izvor: DZS; Obrada: HGK.

Tablica 3. Izvoz poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda prema ekonomskim grupacijama zemalja (USD).

Zemlje	Uvoz 2011.	Uvoz 2012.	Udio 2012. (%)	Indeks 2012./2011.
Ukupno	2,591,833.682	2,531,956.643	100,0	98
EU (27)	1,754,974.739	1,707,014.951	67,4	97
EU (15)	1,217,818.705	1,172,945.677	46,3	96
EU (12)	537,156.034	534,069.274	21,1	99
Ostale američke zemlje	294,872.545	302,867.198	12,0	103
CEFTA	278,295.841	291,734.192	11,5	105
Ostale azijske zemlje	133,427.940	108,511.619	4,3	81
OPEC	39,298.901	37,448.855	1,5	95
Ostale afričke zemlje	30,593.882	27,153.972	1,1	89
Ostale europske zemlje	33,691.624	27,819.101	1,1	83
EFTA	20,865.504	21,820.620	0,9	105
Oceanijske zemlje	5,812.706	7,584.136	0,3	130
Ostalo	0	1.999	0,0	0

Izvor: DZS; Obrada: HGK.

Hrvatska je na 24 mjestu po prosječnoj veličini poljoprivrednog gospodarstva s obzirom na korišteno poljoprivredno zemljište (5,6 ha). Ukupno 12 zemalja ima manju veličinu gospodarstva od prosjeka EU-A (14,1 ha). Prosječna veličina gospodarstva EU zemalja prikazana je u *Tablici 4*.

Tablica 4. Prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva u EU prema korištenom poljoprivrednom zemljištu. (ha)¹.

EU članica	ha	rang
Češka	152,4	1
Ujedinjeno Kraljevstvo	84,0	2
Slovačka	77,5	3
Danska	62,9	4
Luksemburg	59,6	5
Njemačka	55,8	6
Francuska	53,9	7
Estonija	48,0	8
Švedska	43,1	9
Finska	35,9	10
Irska	35,7	11
Belgija	31,7	12
Nizozemska	25,9	13
Španjolska	24,0	14
Latvija	21,5	15
Austrija	19,2	16
Litva	13,7	17
Bugarska	12,1	18
Portugal	12,0	19
Poljska	9,6	20
Mađarska	8,1	21
Italija	7,9	22
Slovenija	6,5	23
Grčka	4,8	25
Rumunjska	3,4	26
Cipar	3,0	27
Malta	0,9	28
Hrvatska	5,6	24

Izvor: EUROSTAT; Obrada: autor.

¹ Korišteno poljoprivredno zemljište – 2010.; broj PG – 2010.

Slična situacija je s prosječnom veličinom PG-a prema broju stoke (uvjetnim grlima) gdje Hrvatska zauzima 23 mjesto s prosječnom veličinom od 4,4 uvjetna grla.

Promatrajući rezultate iskazane po godišnjoj jedinici rada - korišteno poljoprivredno zemljište, *output* poljoprivredne industrije i bruto dodana vrijednost. Prikazi su dani u *Tablicama 5., 6. i 7.* Bruto dodana vrijednost poljoprivrede Hrvatske po godišnjoj jedinici rada je samo na razini 44 % EU 27 prosjeka i iznosi 6.895 €.

Tablica 5. Korišteno poljoprivredno zemljište po godišnjoj jedinici rada (ha²).

EU članica	Ha	Rang
Ujedinjeno Kraljevstvo	58,9	1
Švedska	53,9	2
Danska	50,6	3
Finska	38,4	4
Estonija	37,5	5
Francuska	35,7	6
Luksemburg	35,4	7
Slovačka	33,8	8
Češka	32,3	9
Njemačka	30,6	10
Irska	30,2	11
Španjolska	26,7	12
Austrija	25,2	13
Belgija	22,1	14
Latvija	21,1	15
Litva	18,7	16
Italija	13,5	17
Nizozemska	11,6	18
Mađarska	11,1	19
Bugarska	11,0	20
Portugal	10,1	21
Rumunjska	8,3	22

² Korišteno poljoprivredno zemljište – 2010.; radna snaga - godišnja jedinica rada – 2010.

EU članica	Ha	Rang
Grčka	8,1	23
Poljska	7,6	24
Cipar	6,4	26
Slovenija	6,3	27
Malta	2,4	28
Hrvatska	7,1	25

Izvor: EUROSTAT; Obrada: autor.

Tablica 6. Output poljoprivredne industrije, bazne cijene, po godišnjoj jedinici rada, €³.

EU članica	€	Rang
Danska	199.883	1
Nizozemska	158.074	2
Belgija	128.560	3
Ujedinjeno Kraljevstvo	100.501	4
Švedska	98.512	5
Luksemburg	96.503	6
Njemačka	94.174	7
Francuska	91.013	8
Finska	72.520	9
Austrija	60.074	10
Italija	48.649	11
Španjolska	46.130	12
Češka	41.955	13
Irska	38.862	14
Cipar	37.864	15
Slovačka	37.060	16
Estonija	31.218	17
Malta	25.577	18
Grčka	24.538	19
Portugal	16.751	20
Mađarska	16.671	21

³ Output poljoprivredne industrije – Ø 2010. – 2012.; radna snaga - godišnja jedinica rada – 2010.

EU članica	€	Rang
Litva	15 836	22
Slovenija	15 310	23
Latvija	12 893	25
Poljska	11 048	26
Bugarska	10 133	27
Rumunjska	9 904	28
Hrvatska	13 568	24

Izvor: EUROSTAT; Obrada: autor.

Tablica 7. Bruto dodana vrijednost, bazne cijene, po godišnjoj jedinici rada, €⁴.

EU članica	€	Rang
Danska	54.283	1
Nizozemska	52.263	2
Francuska	37.464	3
Belgija	37.250	4
Ujedinjeno Kraljevstvo	35.622	5
Njemačka	28.526	6
Švedska	26.986	7
Luksemburg	26.341	8
Italija	25.955	9
Finska	25.737	10
Španjolska	24.625	11
Austrija	24.409	12
Cipar	17.456	13
Grčka	12.291	14
Malta	11.845	15
Estonija	11.833	16
Češka	11.540	17
Irska	9.814	18
Slovačka	8.058	19
Portugal	6.141	21
Mađarska	5.905	22

⁴ Bruto dodana vrijednost - Ø 2010. - 2012.; radna snaga - godišnja jedinica rada - 2010.

EU članica	€	Rang
Litva	5 897	23
Slovenija	5 822	24
Poljska	4 490	25
Rumunjska	4 303	26
Bugarska	3 826	27
Latvija	3 271	28
Hrvatska	6 895	20

Izvor: EUROSTAT; Obrada: autor.

Odnos domaće proizvodnje prehrambenih proizvoda i prosjeka EU 27 karakteriziraju sljedeće činjenice:⁵

- mali udio domaće proizvodnje u EU 27 proizvodnji u vrijednosti proizvodnje, prometu, dodanoj vrijednosti i bruto operativnom višku (0,5 – 0,7 %)
- značajno niža vrijednost pokazatelja učinkovitosti domaće proizvodnje u odnosu na prosjek EU 27 (40-50 % razine prosjeka EU 27 u prometu po zaposlenom i proizvodnosti rada)
- značajno niža razina investicija u odnosu na prosjek EU 27 (51 % razine prosjeka EU 27)
- viši troškovi zaposlenih u odnosu na prosjek EU 27 (24 %).

2. Zajednička poljoprivredna politika i RH / Common agricultural policy and Croatia

Ukratko o Zajedničkoj poljoprivrednoj politici / Brief outline of Common agricultural policy

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) funkcionira provedbom mjera iz tzv. I. i II. stupa. I. stup ZPP-a bavi se pitanjima uređenja jedinstvenog tržišta poljoprivredno - prehrambenih proizvoda i osiguranja dohotka poljoprivrednih proizvođača (izravna plaćanja), dok se II. stup bavi strukturnim pitanjima u poljoprivredi i ruralnim područjima (mjere ruralnog razvoja). Osim I i II stupa, ZPP u širem smislu obuhvaća i ostale segmente politike nužne za održivu poljoprivrednu proizvodnju i funkcioniranje zajedničkog tržišta – sigurnost hrane, zaštita okoliša, zaštita prirode, dobrobit životinja, kvaliteta proizvoda, promoci-

⁵ Prosjek 2008. – 2010. godina; Izvor: EUROSTAT; Obrada: autor.

ja proizvoda, klimatske promjene, pravila državnih potpora i drugo. Sastavnice ZPP-a i okvirna struktura proračuna prikazane su na *Slici 1*.

ZPP je u svojih pedeset godina postojanja doživjela brojne transformacije a po opsegu pravne stečevine i izdvajanjima iz EU proračuna (42 % u razdoblju 2007. – 2013.) može se reći da spada u najsloženije EU zajedničke politike. Rashodi za provedbu mjera ZPP-a planiraju se za sedmogodišnje razdoblje. Godina 2013. zadnja je godina važećeg financijskog razdoblja (2007. - 2013. godina). Novo financijsko razdoblje počinje s 2014. godinom a ono će sa sobom donijeti i reformu postojećeg ZPP-a.

Provedba ZPP-a financira se dvama poljoprivrednim fondovima – Europski poljoprivredni garancijski fond (eng. EAGF – European Agricultural Guarantee Fund) i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (eng. EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development).

U I stupu ZPP-a kontrola EU tržišta obuhvaća mehanizme uređenja unutrašnjeg tržišta koji su danas vrlo ograničenog djelovanja u smislu vrste i obujma proizvoda na koje se odnose te mehanizme trgovinskog režima. Funkcioniranje ovih mehanizama omogućeno je financiranjem iz EAGF-a. Rashodi za provedbu mehanizama uređenja tržišta čine oko 10 % ukupnih ZPP rashoda u razdoblju od 2007. do 2013. godine. U smislu izdvajanja iz EU proračuna najznačajniji mehanizmi uređenja tržišta poljoprivredno - prehrambenih proizvoda obuhvaćaju potpore u sektoru vina, voća i povrća, izvozne subvencije te intervencijski otkup i skladištenje. Osim mehanizama koji imaju izravan utjecaj na rashode EU proračuna, u primjeni su i ostali važni mehanizmi regulacije tržišta - proizvodna ograničenja (mlijeko, šećer, vinogradi), zajednička carinska tarifa, tržišni standardi i drugo. Rashodi za provedbu mehanizama uređenja tržišta čine oko 10 % ukupnih planiranih ZPP rashoda u razdoblju od 2007. do 2013. godine.

Kod izravnih plaćanja unutar I. stupa ZPP-a riječ je o kompenzaciji specifičnog i nepovoljnijeg položaja poljoprivrednika u odnosu na proizvođače u drugim sektorima gospodarstva. Izravna plaćanja dodjeljuju se na godišnjoj razini i danas su uglavnom u obliku proizvodno nevezanih plaćanja, što znači da nisu vezana uz vrstu i obujam poljoprivredne proizvodnje. Od njihova uvođenja 1992. godine do danas, izravna plaćanja doživjela su brojne transformacije – od plaćanja vezanih uz vrstu i obujam proizvodnje (eng. *coupled*), npr. plaćanja po ha žitarica, plaćanja po grlu krave pa do onih nevezanih uz vrstu i obujam proizvodnje (eng. *decoupled*), tzv. "prava na plaćanje" prema povijesnom, regionalnom ili hibridnom modelu. Rashodi za ove mjere čine čak oko 70 % ukupnih planiranih ZPP rashoda u razdoblju od 2007. do 2013. godina. Izravna plaćanja financiraju se iz EAGF-a. Svi korisnici izravnih plaćanja u obvezi su ispunjavanja uvjeta

višestrukе sukladnosti, odnosno primjene standarda u zaštiti okoliša i prirode, zdravlju ljudi, životinja i bilja, dobiti životinja i sigurnosti na radu.

II. stup poljoprivredne politike bavi se pitanjima ruralnih područja (javna fizička i socijalna infrastruktura, diverzifikacija djelatnosti), strukturnim pitanjima u poljoprivredi (konkurentnost – znanje, dobna struktura, modernizacija, udruživanje, kvaliteta, istraživanje i razvoj) te pitanjima korištenja resursa (tlo, voda, zrak, biološka raznolikost, obnovljivi izvori energije). Ciljevi II. stupa ZPP-a su konkurentna poljoprivredna proizvodnja, održivo upravljanje resursima i uravnotežen teritorijalni razvoj. EU politika ruralnog razvoja u državama članicama provodi se kroz realizaciju Programa ruralnog razvoja kojim se odabiru različite mjere širokog spektra potpora:

- bespovratna sredstva za realizaciju kapitalnih projekata (u pravilu do 50 % vrijednosti prihvatljivih troškova projekta) - sufinanciranje ulaganja u dugotrajnu imovinu (zgrade, oprema, infrastruktura) gospodarskog i javnog sektora - regionalna i lokalna samouprava, lokalne akcijske grupe,
- bespovratna sredstava za realizaciju tekućih projekata - sufinanciranje tekućih izdataka poslovanja za gospodarski sektor, za lokalne akcijske grupe i za realizaciju istraživačkih projekata
- kompenzacije na godišnjoj razini po ha poljoprivredne površine ili po grlu životinje.

Rashodi za ove mjere čine oko 20 % ukupnih planiranih ZPP rashoda u razdoblju od 2007. do 2013. godine, a financiraju se sredstvima EAFRD.

Primjena Zajedničke poljoprivredne politike u Hrvatskoj / Application of joint agricultura policy in Croatia

Ulaskom RH u EU sve europske uredbe postale su izravno primjenjive, pa tako i one kojima se definira provedba ZPP-a, uz ograničenja koja proizlaze iz rezultata pregovora. Nacionalnim propisima (zakoni, uredbe, pravilnici i drugo) omogućuje se nesmetana provedba EU propisa u smislu definiranja nadležnih i provedbenih tijela, inspekcijских postupaka, prekršajnih odredbi te odabira modaliteta mjera/pravila kada je to EU propisom dozvoljeno.

Ulazak Hrvatske u EU za domaću proizvodnju i domaće tržište poljoprivredno - prehrambenih proizvoda znači veliku promjenu. Postali smo dio jedinstvenog tržišta EU, bez carinskih barijera između teritorija zemalja članica, slobodnog protoka roba i usluga te zajedničkog trgovinskog režima koji podrazumijeva carinsku uniju i jedinstvene trgovinske aranžmane s trećim zemljama. S 1. srpnjem 2013. godine dokinula se preostala carinska zaštita poljoprivredno - prehrambenih proizvoda za uvoz robe iz EU-a, a CEFTA sporazum i ostali trgovinski sporazumi koje je Hrvatska potpisala prestali su se primjenjivati.

Što se tiče primjene mehanizama I i II stupa ZPP-a od 1. srpnja 2013. godine u Hrvatskoj, situacija je sljedeća:

1. mehanizmi uređenja tržišta primjenjuju se prema važećoj EU legislativi a po akreditaciji Agencije za plaćanja za pojedinu mjeru
2. izravna plaćanja primjenjuju se prema važećoj EU legislativi za proizvodnu 2013. godinu. Riječ je o:
 - jedinstvenom plaćanju (SPS shema) u formi "prava na plaćanje" prema regionalnom modelu (plaćanja po ha proizvodne površine s jedinstvenim iznosima za čitavo područje RH, s različitim iznosima za travnjačke površine i sve ostalo obradivo poljoprivredno zemljište) i formi "prava na plaćanje" iz tzv. Nacionalne rezerve za osjetljive sektore (mlijeko, tov goveda, ovce i koze, duhan)
 - proizvodno vezanim plaćanjima u sektorima krava dojilja, ovaca i koza po grlu
 - specifičnim plaćanjima - krave u kontroli mliječnosti
 - izravnim plaćanjima za tzv. iznimno osjetljive sektore (mliječne krave, krmače, šećerna repa, maslinovo ulje i duhan), što spada u kategoriju državnih potpora, odnosno potpora koje se financiraju isključivo sredstvima Državnog proračuna u prijelaznom razdoblju od tri godine
3. mjere ruralnog razvoja u 2013. godini provode se prema IPARD programu.

Reforma Zajedničke poljoprivredne politike u novom programskom razdoblju (2014. - 2020.) / Reform of the joint agricultural policy in the new programming period 2014 - 2020

U skladu s ciljevima strategije Europa 2020, EU je postavila tri glavna cilja nove, reformirane ZPP - održiva proizvodnja hrane, održivo upravljanje prirodnim resursima i ublažavanje klimatskih promjena te uravnotežen teritorijalni razvoj. Novosti će se ogledati u 4 nove krovne uredbe - Uredbe o izravnim plaćanjima, Uredbe o zajedničkom uređenju tržišta poljoprivredno - prehrambenih proizvoda, Uredbe o ruralnom razvoju i Horizontalne uredbe kojima se uređuje financiranje, upravljanje i praćenje provedbe ZPP-a a financiranje mjera u novom programskom razdoblju 2014. – 2020. i dalje će se temeljiti na korištenju sredstava dva EU poljoprivredna fonda – EAGF-a i EAFRD-a. Budući da usvajanje propisa kasni, izvjesna je odgoda primjene reformiranih mjera ZPP-a za 2015. godinu.

Predložene reformske promjene tiču se:

- u izravnim plaćanjima - ujednačavanja visine izravnih plaćanja po ha između država članica i unutar država članica; dobrovoljnog umanjivanja i

ograničavanja plaćanja za velika poljoprivredna gospodarstva; veće fleksibilnosti između fondova EAGF i EAFRD - prebacivanje sredstava iz jednog u drugi fond u oba pravca; nove raspodjele "prava na plaćanja" između poljoprivrednih gospodarstava nakon isteka važećeg programskog razdoblja; uvođenja novih komponenti izravnih plaćanja (nevezana uz vrstu i obujam proizvodnje), i to onih obaveznih ("osnovna" komponenta u obliku klasičnih "prava na plaćanje" po ha i "zelena" komponenta u obliku dodatka na "osnovnu" komponentu uvjetovana primjenom dodatnih agromskih praksi koje čuvaju okoliš i biološku raznolikost); uvođenja novih dobrovoljnih komponenti izravnih plaćanja limitiranih visinom sredstava u odnosu na ukupnu omotnicu za izravna plaćanja ("redistributivna" plaćanja, plaćanja u područjima s prirodnim ograničenjima, plaćanja za mlade poljoprivrednike, plaćanja za mala poljoprivredna gospodarstva, proizvodno vezana plaćanja)

- u mehanizama uređenja tržišta – pojednostavljenja postupaka za primjenu mehanizmima uređenja tržišta; produljenja postojećeg kvotnog režima za proizvodnju šećera do tržišne 2016/2017 godine; napuštanja postojećeg sustava ograničenja povećanja površina pod vinogradima po isteku 2015. godine, uspostave novog sustava autorizacije sadnje i mogućnosti povećanja površina pod vinogradima za 1 % godišnje
- u mjerama ruralnog razvoja – zajedničkih pravila za korištenje sredstava EU strukturnih fondova - Kohezijskog fonda, Europskog fonda za regionalni razvoj, Europskog socijalnog fonda, EAFRD-a, i Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (tzv. "CSF" fondovi); šest prioriteta područja djelovanja (Poticanje transfera znanja i inovacija u poljoprivredu, šumarstvo i ruralna područja; Jačanje konkurentnosti poljoprivrede i održivosti poljoprivrednih gospodarstava; Promoviranje organizacije prehrambenog lanca i upravljanje rizicima u poljoprivredi; Očuvanje i unapređenje ekosustava ovisnih o poljoprivredi i šumarstvu; Promoviranje učinkovitog iskorištavanja resursa i prelazak na gospodarenje s niskom razinom ugljika i tolerantno na klimatske uvjete u poljoprivredi, šumarstvu i prehrambenom sektoru; Poticanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarskog razvoja ruralnih područja); novih mjera ruralnog razvoja i izmjene uvjeta financiranja.

3. Problemi hrvatske poljoprivrede i mogućnosti za njen razvoj unutar EU / Problems of Croatian agriculture and development possibilities within the EU

Unatoč dostatnim resursima (tlo, voda) i uglavnom povoljnim klimatskim uvjetima, brojni su razlozi loših rezultata u domaćoj poljoprivredi. Usporedbom

glavnih pokazatelja Hrvatske i država EU mogu se artikulirati slabe točke s kojima bi se hrvatska poljoprivredna politika trebala žurno uhvatiti u koštac a to su:

- nedostignuta ekonomija obujma kod velike većine gospodarstava - izražena proizvodnja za pretežito vlastite potrebe, ograničeni kapaciteti, nespecijalizirana proizvodnja, državno zemljište izvan funkcije, izostanak udruživanja proizvođača
- neodgovarajuća struktura proizvodnje, u kojoj su najzastupljenije nisko profitabilne proizvodnje
- niski prinosi kod velike većine gospodarstava - nedostatno znanje i vještine, neodgovarajuća tehnologija proizvodnje, neadekvatni strojevi i oprema, nedostatno navodnjavanje
- visoki troškovi proizvodnje - mali i fragmentirani posjed, neodgovarajuća tehnologija proizvodnje, neadekvatni strojevi i oprema, skupi inputi u proizvodnji (visoki fiksni i varijabilni troškovi), neracionalno korištenje sredstava za rad (strojevi i oprema)
- problematičan plasman proizvoda - male količine, nestandardizirana ponuda, slabo zastupljena izravna prodaja, neorganizirani otkupni kanali, dugački lanci prodaje, loša povezanost s prerađivačkom industrijom i turizmom, proizvodi koji nisu brendirani, raspršena i neorganizirana ponuda bez pregovaračke snage.

Uz izvorno sektorske probleme, poljoprivredu pritišću i problemi prisutni i u ostalim segmentima gospodarstva - visoka fiskalna i parafiskalna davanja (porezi, doprinosi za obavezna osiguranja, komunalne naknade i cijene komunalnih usluga, vodni doprinosi i drugo), neriješeno i neažurno vlasništvo nad zemljištem (državna izmjera i zemljišne knjige), legalnost objekata, nedostupnost povoljnih kreditnih sredstava, problemi s naplatom i drugo.

Nabrojane sektorske probleme uglavnom je moguće rješavati mjerama ruralnog razvoja ZPP-a i financiranjem sredstvima EAFRD-a. Koliko ćemo u tome biti uspješni ovisi o administrativnim kapacitetima središnje administracije (priprema programskih dokumenata i funkcioniranje provedbenog tijela – Agencija za plaćanja), lokalnoj administraciji i ustanovama u poljoprivredi (u informiranju i pružanju podrške korisnika u pripremi projektne dokumentacije) i konačno o interesu i financijskim kapacitetima potencijalnih korisnika.

4. Zaključak / Conclusion

Unatoč mogućnostima (resursi i klima), Hrvatska svojom domaćom proizvodnjom ne pokriva vlastite potrebe u primarnim poljoprivrednim proizvodima ni u proizvodima prehrambeno - prerađivačke industrije. Usporedbom glavnih po-

ljoprivrednih strukturnih i ekonomskih pokazatelja Hrvatske i članica EU može se generalno zaključiti o lošim rezultatima domaće poljoprivrede koji u konačnici generiraju nekonkurentan proizvod ili nedostatak proizvoda.

Pojedini pokazatelji izravno ukazuju na slabe točke kojima bi se poljoprivredna politika trebala žurno pozabaviti ukoliko se želi održati sektor i bolje pozicionirati na europskoj sceni – nedostatna ekonomija obujma, neodgovarajuća struktura proizvodnje, niski prinosi kod većine gospodarstava, visoki troškovi proizvodnje, problematičan plasman proizvoda.

Mehanizmi Zajedničke poljoprivredne politike odgovaraju potrebama i nude rješenja za rješavanje problema hrvatske poljoprivrede i ruralnih područja mjera ruralnog razvoja, no uspjeh će ovisiti o administrativnim kapacitetima središnje administracije, lokalne administracije i ustanova u poljoprivredi te konačno interesu i financijskim kapacitetima potencijalnih korisnika.

5. Literatura / Bibliography

- Commission staff working paper, Impact assessment, Common Agricultural Policy towards 2020, European Commission, 2011.
- Why do we need a Common Agricultural Policy? Discussion paper by DG Agriculture and Rural development, European Commission, December 2009.
- Agriculture, forestry and fishery statistics - 2013 edition, EUROSTAT, 2013.
- Key figures on the enlargement countries - 2013 edition, EUROSTAT, 2013.
- Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the Common Agricultural Policy, European Commission, 2011.
- Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing a common organisation of the markets in agricultural products (Single CMO Regulation), European Commission, 2011.
- Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), European Commission, 2011.
- Utjecaj Zajedničke poljoprivredne politike na hrvatsku poljoprivredu, CAR-DS projekt, Haynes J., 2004.
- Croatia's EU Accession, Socio-Economic Assessment of Farm Households and Policy Recommendations, IAMO, 2009.
- Agriculture in the Western Balkan Countries, IAMO, 2010.

SUMMARY

Croatian agriculture in the Common Agricultural Policy of the EU – today and tomorrow

In spite of favorable environment (resources and climate), Croatia with its own production doesn't meet the needs either in agricultural nor the products of the food industry. Comparing the main agro-structural as well as economic indicators of Croatia and EU Member states, poor results of domestic production are visible in terms of non-competitive or lack of products.

Particular indicators directly show the issues to be urgently considered by the policy if there is a wish to maintain and better to position Croatian agricultural sector on the European market – lack of economies of scale, unsuitable structure of production, low yields present in majority of farms, high costs of production, marketing failures, etc.

Common Agricultural Policy mechanisms meet the needs and offer solutions to various problems in Croatian agriculture and rural areas. The success will depend on administrative capacities of government, public bodies and institutions dealing with agriculture, at the central and local level and finally on the interest and financial capacity of potential beneficiaries.

Key words: Croatian agriculture; agriculture of European Union; reforms of the Croatian agriculture

Žaklina Jurišić
Hrvatska gospodarska komora
Rooseveltov trg 2
HR - 10000 Zagreb
zjurisic@hgk.hr

UPUTE AUTORIMA

CIVITAS CRISIENSIS : Radovi zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Koprivničko - križevačke županije u Križevcima, znanstveno-stručna je publikacija u kojoj se objavljuju znanstveni i stručni radovi iz svih šest znanstvenih područja te umjetnosti. Publikacija objavljuje i ocjene, osvrte i prikaze. Tiska se jedanput godišnje.

U publikaciji se objavljuju tekstovi koji se recenziraju i oni koji ne podliježu recenzentskom postupku. Recenzirani radovi kategoriziraju se na sljedeći način:

Izvorni znanstveni članak sadrži dosad još neobjavljene rezultate znanstvenih istraživanja.

Prethodno priopćenje donosi rezultate novijih istraživanja, ali bez dovoljno pojedinosti koje bi omogućavale provjeru kao kod izvornih znanstvenih članaka. Takvi radovi zahtijevaju brzo objavljivanje.

Pregledni članak cjelovit je opis stanja i trendova određene tematike, a popraćen je iscrpnim popisom literature iz kojeg je vidljiv doprinos obrađenoj tematici.

Izlaganje sa znanstvenog skupa jest priopćenje podneseno na znanstvenom skupu i treba biti koncipirano kao cjelovit rad, a objavljuje se samo ako već nije objavljeno kao referat u zborniku dotičnog skupa.

Stručni članak ne mora biti vezan uz izvorno istraživanje, već se u njemu daju prijedlozi za primjenu rezultata prethodnih znanstvenih istraživanja.

Uredništvo i urednici pridržavaju pravo na manje izmjene teksta, lekture i grafičkih priloga, ali tako da to bitno ne utječe na sadržaj i smisao rada. Uredništvo ne odgovara za navode i gledišta iznesena u pojedinim tiskanim radovima.

Radovi, koji se recenziraju, trebaju biti pisani na formatu A4, s dvostrukim proredom, opsegom do dva autorska arka (do 32 autorske kartice, s priložima i popisom literature). Lektoriran tekst dostaviti na CD-u ili računalnoj disketi u *Wordu* (Times New Roman 12) dva primjerka ispisanog teksta.

Priloge i ilustracije priložiti u obliku slajda, fotografije ili crteža na papiru ne većem od A4 formata ili u digitaliziranom obliku. U tekstu treba označiti mjesto gdje dolaze prilozima.

Na prvoj stranici treba pisati ime(na) i prezime(na) autora, naziv i adresa ustanove u kojoj autor(i) radi(e), *e-mail* adresa, broj telefona i naslov rada (verzal).

Uz rad prilaže se sažetak veličine do 250 riječi na hrvatskom i engleskom jeziku, a on sadrži: naslov, opći prikaz teme, metodologiju rada, najvažnije rezultate i zaključak. Sažetak sadrži ključne riječi, i to od 5 do 7 pojmova.

U tekstu glavne naslove treba pisati velikim tiskanim slovima (verzalom), a podnaslove običnim slovima (kurentom). Autor(i) može pojedine riječi ili dijelove teksta istaknuti (kurzivom, razmaknutim slovima ili tamnije otisnuto).

Način citiranja i navođenja literature

Korištena literatura i izvori pišu se u bilješkama ili u popisu literature.

1. Bilješke

1.1. Knjige

Bilješke se navode na dnu svake stranice, a popis literature na kraju rada, prema uputama koje slijede: Ime i prezime autora, naslov rada (u kurzivu), mjesto izdanja, izdavač, godina izdanja, broj stranice/stranica na kojoj/kojima se nalaze preuzeti podaci ili citat) a u slučaju neprekinutog, uzastopnog navođenja iste bibliografske jedinice koristi se termin »Isto«. Primjerice:

Hrvoje Matković, *Povijest hrvatske seljačke stranke*, Zagreb: Naklada Pavičić 1999., str. 17.

Isto, str. 221.

U slučaju ponavljanja koje prekinuto drugim bilješkama:

Matković, *Povijest hrvatske seljačke stranke*, str. 17.

Kod navođenja dva ili više autora, između autora se stavlja zarez. Primjerice: Stjepan Ćosić, Niko Kapetanić, Pero Ljubić, Nenad Vekarić, *Hrvatska granica na Kleku*, Dubrovnik: Županija dubrovačko-neretvanska, 1999, str. 8.

1.2. Rad u zborniku i poglavlje u knjizi

Iskra Iveljić, *Kultura nadzora u Banskoj Hrvatskoj 1860-ih godina*, u: Mira Kolar-Dimitrijević (ur.), *Spomenica Ljube Bobana 1933.-1994.*, Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1996, str. 191-201, na str. 194.

U sljedećem i svim ostalim pozivanjima na ovaj rad istaknuti treba:

Iveljić, *Kultura nadzora u Banskoj Hrvatskoj 1860-ih godina*, str. 197.

1.3. Članci u časopisu

Ime i prezime autora, naslov članka, naziv časopisa (u kurzivu), godina izlaska, volumen/ broj, mjesto i godina izdanja, podaci o stranicama na kojima se članak nalazi, broj stranice na kojoj se nalaze preuzeti podaci ili citat. Primjerice:

Mirjana Gross, *O historiografiji posljednjih trideset godina*, *Časopis za suvremenu povijest* 38/2, Zagreb, 2006, str. 583-609, na str. 587.

U sljedećem i svim ostalim pozivanjima na ovaj članak istaknuti treba:

Gross, *O historiografiji posljednjih trideset godina*, str. 603

1.4. Novine

Kalman Mesarić, Zagorkin jubilej, *Riječ* 27, br. 21, Zagreb, 1931, str. 12-13, na str. 12.

U sljedećem i svim ostalim pozivanjima na ovaj članak istaknuti treba: Mesarić, Zagorkin jubilej, str. 13.

1.5. Izvori u elektroničkom obliku (članak)

Agneza Szabo, Uzroci i posljedice političkih demonstracija u Hrvatskoj 1903. godine, *Časopis za suvremenu povijest* 37/3, Zagreb 2005, str. 597-608, na str. 601, http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=12722.

Popis literature prilaže se ovako:

Knjige (naslov djela pisati kurzivom):

Kišpatić, Mijo, (1877), *Zemljoznanstvo obzirom na šumarstvo i gospodarstvo, udžbenik Visokog Kraljevskog gospodarskog i šumarskog učilišta Križevci*, Zagreb: Kraljevska hrvatska zemaljska vlada

Članci u časopisu ili zbornicima: (naziv časopisa istaknuti kurzivom):

Matica Mladen: 2002. Deagrarijacija u razdoblju tranzicije na području Koprivničko križevačke županije (1991-2002). *Podravina*, 1 (2002), br. 2, str. 54-66.

Izvori u elektroničkom obliku (članak)

Szabo, Agneza. 2005. Uzroci i posljedice političkih demonstracija u Hrvatskoj 1903. godine, *Časopis za suvremenu povijest* 37/3, Zagreb 2005, str. 597-608, http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=12722.

Rukopisi se dostavljaju Uredništvu kontinuirano tijekom godine na adresu:

Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Koprivničko - križevačke županije, Ivan Zakmardija dijankovečkoga 3, 48260 Križevci, tel. 00385 (0)(48)629 389, e-mail: peklic@hazu.hr

Nakladnik
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zagreb, Zrinski trg 11

Za nakladnika
Akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Lektura i korektura
Martina Pavić

Naslovnica
Tiskara Zelina, d.d.

Prijevod na engleski
Valentina Papić Bogadi

UDK klasifikacija
Nataša Daničić

Grafička priprema i tisak
Tiskara Zelina, d.d.

Naklada
300 primjeraka

Tiskano u srpnju 2014.